

9. Plagiat, piratstvo, kontrafakt: spilne ta vidminnosti. (2023). *Kopirajt. Pravnichij dim*. Available at: URL: <https://kopirait.com.ua/plagiat-piratstvo-kontrafakt-spilne-ta-vidminnosti/>.
10. Zarodzhennya ohoroni prav intelektualnoyi vlasnosti u sviti. (2023). *Virtualnij bibliograf. HOUNB im. O. Gonchara*. Available at: <https://biblio.lib.kherson.ua/istoriya-stanovlennya-avtorskogo-prava-u-sviti-ta-v-ukraini.htm>.
11. Vahonyeva T. M. (2021). Intelektualna vlasnist. *Velika ukrayinska encyklopediya*. Available at: https://vue.gov.ua/Intelektualna_vlasnist.
12. How to combat book piracy in the publishing landscape. (2021). *Ingram Book Group LLC*. Available at: <https://www.ingramcontent.com/publishers-blog/how-to-combat-book-piracy-in-the-publishing-landscape>.
13. How does piracy affect the publishing industry? (2023). *Red Points*. Available at: <https://www.redpoints.com/blog/do-you-know-how-piracy-is-affecting-the-publishing-industry/>.
14. What YA publishers and authors can do to fight e-book piracy. (2014). *Publishers Weekly*. Available at: <https://www.publishersweekly.com/pw/by-topic/childrens/childrens-industry-news/article/63357-the-piracy-problem.html>.
15. Piracy. (2023). *The Authors Guild*. Available at: <https://authorsguild.org/advocacy/piracy/>.
16. Aktualni problemi intelektualnoyi vlasnosti v informacijnij sferi. (2023). *Informacijno-analitichnij dajdzhest*, 7 (lipen), p. 2. Centr doslidzhen socialnih komunikacij NBUV. Available at: https://nbuviap.gov.ua/images/informaciyni_vidanya/akt_problem_intelekt_vlasnosti/2023_Aktualni_problemu_no07.pdf.
17. Keruvannya cifrovimi pravami (DRM). (2023). *Wikipediya*. Available at: https://uk.wikipedia.org/wiki/Keruvannya_cifrovimi_pravami.
18. Yak nalashtuvati spovishennya. (2023). Available at: <https://support.google.com/websearch/answer/4815696?hl=uk>;
Mizhnarodnij forum po borotbi z pidrobkami ta piratstvom. (2023). Available at: https://www.chernihiv-oblast.gov.ua/news/1936/mizhnarodnij_orum_po_borotbi_z_pidrobkami_ta_piratstvom;
Povidomlennya DMCA. (2023). Available at: https://uk.wikipedia.org/wiki/Digital_Millennium_Copyright_Act;
Vse pro Netflix. Sho ce za dodatok i chi varto jogo kupuvati? (2023). Available at: <https://smartik.kiev.ua/vse-pro-netflix-shcho-tse-zadodatok-i-chy-varto-joho-kupuvaty/>.
19. Vidavec atakuye i vigraye: zahist avtorskih prav u merezhi Internet. (2022). *UAVK*. Available at: <http://www.upba.org.ua/index.php/uk/vydavnytstva/item/379-zakhyst-avtorskykh-prav-u-merezhi-internet-vydavets-atakuie-i-vyhraie>.
20. Plagiatsaffare Guttenberg. (2023). *Wikipedia*. Available at: https://de.wikipedia.org/wiki/Plagiatsaff%C3%A4re_Guttenberg.
21. Karl-Teodor cu Guttenberg. (2023). *Wikipedia*. Available at: https://uk.wikipedia.org/wiki/Karl-Teodor_cu_Guttenberg.
22. Guttenbergs Plagiatsaffare. (2023). *Spiegel Thema*. Available at: <https://www.spiegel.de/thema/wissenschaftsplagiate>.
23. Naukovci znajshli novi epizodi plagiatu u disertaciji ministra Lisovogo. FOTO. (2023). *Ukrayinska pravda. Zhitty*. Available at: <https://life.pravda.com.ua/society/2023/03/28/253570/>.
24. Teper mozhna dobrovolno vidmovitisya vid naukovoogo stupenya doktora nauk: Uryad vnis zmini. (2023). *Sudovo-yuridichna gazeta*. Available at: <https://sud.ua/uk/news/publication/271131-teper-mozhno-dobrovolno-otkazatsya-ot-uchenoy-stepeni-doktora-nauk-pravitelstvo-vneslo-izmeneniya>.
25. Pro stvorennya mizhvidomchoyi grupi z podolannya piratstva u vitchiznyanomu knigovidanni. (2021). *UAVK*. Available at: <http://www.upba.org.ua/index.php/uk/podii/poddii-v-ukraini/item/286-pro-stvorennia-mizhvidomchoi-hrupy>.

Надійшла до редакції 12 жовтня 2023 року

СОЦІОКОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

УДК 001.891.3-044.247(045)

DOI: 10.36273/2076-9555.2023.10(327).19-25

Валентина Ільганаєва,

докторка історичних наук,

професорка, незалежна дослідниця,

e-mail: ilganayeva.v@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8577-2442>

Розвиток інтегрального підходу в методології наукових досліджень і соціальній практиці

У статті розглянуто теоретичні та методичні аспекти інтегрального підходу. Зазначено, що нині склалися передумови додаткової методологічної рефлексії. Актуальність теми пов'язана з потребою осмислення змін, що відбуваються в поняттєвому полі інтеграції як процесу та стану за досягнення цілісності

структурних утворень і систем, зокрема соціальних. Визначено основний склад поля поняття "інтеграція", який не обмежується номінативними аспектами, але потребує розширення через системні, комунікативні, процесуальні та просторові параметри.

Інтеграцію розглянуто не як розвиток, а як функціональний механізм у процесі еволюції систем, склад і функціонування якого залежить від рівня взаємодії в системі. Продемонстровано, що інтеграція відбувається поступово, у міру накопичення потенціалу об'єднання елементів у будь-якій системі. Доведено, що потенціал інтеграції забезпечується розвитком сукупної наявності її якісних і кількісних параметрів інтеграції, зокрема в соціальній системі та її підсистемах. Наголошено на важливості розвитку інтегральної методології для становлення інтегрального соціального мислення й свідомості.

Запропоновано ввести теорію та практику інтегрального підходу до освітнього процесу й підготовки фахівців (педагогів, менеджерів, науковців), а також використовувати в поширенні положень інтегрального світогляду поміж широкої аудиторії.

Ключові слова: інтегральний підхід; методологія; природа інтеграції; параметри інтеграції; методика інтегрального підходу; цілі інтегральних досліджень

Постановка проблеми. Актуальність методологічної рефлексії постійно визначається потребами осмислення змін, що відбуваються в соціальній реальності суб'єкта пізнання. Слід зазначити, що інтегральність набуває значення внутрішнього потенціалу розвитку науки, формування сучасного наукового світогляду як відображення нового етапу соціальної свідомості, в якому є місце подоланню розбіжностей щодо множинності програм розвитку суспільства, відмова від усіх раніше набутих цінностей і досягнутих суспільних консенсусів, посилення тенденцій руйнування природної екосистеми. Можливо, поглиблення пізнання "інтеграції" дасть змогу розкрити шляхи досягнення єдності наук, сформувати перспективу її внутрішньої організації, репрезентувати інструментарій переходу пізнавальної практики до сфери соціальної діяльності. Без узгодження цих вимог перспективи досягнення гармонійного, стабільного, успішного подолання кризових ситуацій як в окремих підсистемах суспільства, так і в суспільстві загалом неможливо.

Аналіз досліджень і публікацій. Поширення інтегрального підходу в науці пов'язано з нагромадженням численних наукових свідчень складного устрою систем різної природи та пошуком можливості необхідних узагальнень щодо їх функціонування, розвитку й взаємодії з іншими системами. Упродовж тривалого часу розвиток науки супроводжувався посиленням комплексності досліджень, перенесенням методів пізнання з однієї царини в іншу, поглибленням дифузії понять у сфері наукового знання. Поширення інтегрального підходу в наукових дослідженнях пов'язують, зокрема, з іменами А. Уайтхеда, К. Уілбера, Ш. Ауробіндо. Важливо зазначити, що у працях "батьків" інтегрального підходу виразна близькість поглядів щодо важливості досягнення спільного розуміння процесів інтеграції для формування цілісного світогляду, який допоможе людству підготувати світ до нового сприйняття реальності.

Інтегральний підхід набув додаткових можливостей в умовах розгортання системних досліджень і швидко дійшов до методологічної системи науки. Важливо зазначити, що в наш час уже сформовано теорію системно-інтеграційного підходу, змістові особливості якої розглянемо далі. Це підхід до природи, людини, суспільства, який торкається всіх сфер людської діяльності, що здійснюється в межах систематичної холистичної філософії. Саме у сполученні з системною методологією та використанням нових уявлень щодо взаємодії в системах розкривається її зміст. Теорія інтегральності разом із системною теорією надає можливість підготувати нове сприйняття реальності, подолати вади в суспільній і соціальній свідомості щодо сил, закладених у природі розвитку. Інтегральний підхід містить інструменти для виявлення адекватних смислів інтегральних станів і процесів для загального розуміння, узгодження рішень наявних проблем і шляхів розвитку суспільства, виходячи з універсального значення інтеграції. З огляду на це важко переоцінити важливість та актуальність методологічної рефлексії щодо інтегрального підходу й методики реалізації його функціонального призначення в дослідженнях і діяльності.

Мета статті — відтворити структуру та параметри інтегрального підходу, які дають змогу вибудувати інструментальну частину інтегральної методології.

Завдання:

— з'ясувати змістове поле поняття "інтеграція" в його універсальному теоретичному і практичному значенні;

— надати системний опис інтеграції як концептуально-методологічного конструкта, охоплюючи її структуру та параметри;

— викласти основні положення методики реалізації інтегрального підходу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Авторка виходить із положення, що в науці до

певного часу було виразним прагнення до пізнання підстав існування й розвитку світу в проєкції препарування світу, що його сприймає спостерігач, який пізнає. З цього склалася наука в її дослідно-практичній й абстрактно-умоглядній формі. Вся сучасна наукова будівля супроводжувалася постійним уточненням понять, потрібних для з'ясування, розуміння, встановлення згоди щодо сприйманої дійсності, реальності та методів їх пізнання. У наш час такі конструкти, як "система", "взаємодія" "функція", "структура", "інтеграція" дійшли до мислення, практичних дій і світогляду. Вони входять до складу конструктивно-концептуальної будови дослідницьких програм будь-яких феноменів у Всесвіті, зокрема суспільства. Щоб наблизитися до спільного розуміння інтеграційного підходу, розпочнімо з номінативних підстав поняття "інтеграція".

У загальнонауковому використанні зміст поняття містить кілька основних аспектів, які розкривають базові ознаки або характеристики феномена інтеграції. Відносимо їх до номінативного чи базового поля поняття "інтеграція". Досить простий шлях виявлення цих аспектів полягає в аналізі словникових тлумачень поняття (див. Вікіпедію). Найбільш загальне та часте визначення має таке формулювання: інтеграція (від лат. *integratio*) — це поповнення, відновлення; процес об'єднання частин у ціле. Як синоніми використовуються поняття "заповнення", "з'єднання", "об'єднання", "інклюзія", "злиття". До групи антонімічних входять поняття "дезінтеграція", "диференціація", "класифікація".

Варто приділити увагу суттєвому аспекту вживання прикметника "інтегральний", котрий широко використовують у науковому й популярному контенті. "Інтегральний" означає пов'язаний з інтеграцією, властивий інтеграції, характерний для неї. На нашу думку, важливо пов'язати використання прикметника з повним змістом поняття "інтеграція". У разі застосування його до часткових ситуацій відображення інтегральності варто особливо наголошувати для чого саме, про який аспект інтеграції йдеться в дослідженнях.

У науковій методології також розглядають поняття "інтеграційний процес" як рух, активність, дію, діяльність. Головною ознакою інтеграційного процесу є його спрямованість на об'єднання розрізнених частин в єдине ціле.

На підставі різних тлумачень базового значення інтеграції робимо висновок, що в номінативному розумінні інтеграції наявно її основне функціональне призначення — **"об'єднання"**

будь-яких окремих частин, її результат — **"ціле"**, досягнення якого є реалізацією **"цільового імперативу"** інтеграції. У визначеннях інтеграції також є такі аспекти: "процесуальність" (об'єднання, заповнення, поділ, доповнення, оновлення) і "статика, або стан" (єдність, цілісність). У зіставленні з опозиційним поняттям "дезінтеграція" чітко проглядаємо векторність (напрямок) процесу, що пов'язана з об'єднанням в єдине ціле раніше різнорідних частин і елементів чи роз'єднанням, дробленням на частини або елементи. Дістаємо можливість розглядати вектор/напрямок як позитивний або негативний (+ або -) відповідно до мети інтеграції (див. вище про "інтеграційний процес").

Під час вивчення інтеграційних явищ і процесів чіткіше виявляються принципи додатковості, компенсаторності, комплексності, причинно-наслідкової залежності, послідовності, позитивного чи негативного зворотного зв'язку, нелінійності тощо. Ці принципи є невіддільною частиною методики інтегрального підходу.

Щоб інтеграція стала повноцінним методологічним конструктом, слід доповнити зміст поняття іншими аспектами, які виявляються під час його використання в дослідницькій практиці різних форм (структурних утворень, систем). Для розкриття пізнавального значення інтеграції потрібно з'ясувати методичний потенціал конструкта, оскільки його широко використовують у науці для вивчення феноменів інтеграції в різних природних і соціальних середовищах. Розширення змісту поняття "інтеграція" пов'язуємо із застосуванням ще кількох груп ознак, які дають змогу описати зміст самої інтеграції, її станів, процесів, якими вона супроводжується.

Системне обґрунтування інтеграції. Для розширення змісту поняття "інтеграція" скористаємося поняттям "система". За сформованими уявленнями: система — це "ціле, складене з частин; з'єднання безлічі елементів, що перебувають у відносинах і зв'язках один з одним, яке утворює певну цілісність, єдність". Система — це певний порядок у розташуванні частин/елементів і зв'язку частин у процесах/діях, форма організації чого-небудь. Це форма, стан чогось, що можна описати та визначити, зокрема для чого ця форма існує чи для чого призначена в певному середовищі. Загалом, будь-яку форму можна розглядати як систему. Враховуючи це, робимо висновок, що за своєю природою інтеграція є однією з основних функціональних підсистем існування й розвитку систем. Це твердження підтримується аналізом інших аспектів інте-

рації. З появою ознак інтеграції та їх ідентифікацією дослідником можна припускати виникнення умов формування певної цілісності чи системи.

Поняття "система" є абстракцією, але вона дає змогу побачити приховані стани будь-якої форми, що потрапляє в поле зору спостерігача чи формується уможливлено у процесі опрацювання інформації. Сьогодні сформовано розуміння щодо наявності систем і системних зв'язків як в мікро-, так і в макросвіті, а також в мегасистемах, якими є, наприклад, суспільство, природа, людство, світобудова тощо. Між поняттями "інтеграція" й "система" є взаємозумовлений зв'язок, що виявляється як зв'язок форми та функції. Зміна форми інтеграції спричиняє зміну процесів інтеграції. Залежно від зовнішніх і внутрішніх чинників розвитку систем/форм відповідно змінюються інтеграційні процеси, їхній вектор або відповідає, або протилежний основному закону розвитку, що передбачає досягнення системою стану цілісності як умови зміни її якісного стану чи переходу на новий рівень існування.

Система характеризується ознаками стійкості, структурності, цілеспрямованості, співвіднесеності з іншими об'єктами і середовищем свого побутування (існування тощо). Цей стан повною мірою стосується систем, якими є суспільство, його підсистеми, соціальні інститути, організації тощо, як потенційно необхідний рівень їх розвитку. Інший важливий момент рефлексії, що виникає під час використання поняття "інтеграція": до чого йде це об'єднання чи зміна стану системи в діапазоні від аморфності до інтеграції. Інакше кажучи, виникає аспект, де мета інтеграції — забезпечення досягнення стабільності та рівноваги як усередині системи, так і поза нею. Такий стан у розвитку також дорівнює поняттям "цілісність" чи "гармонія". Важливо враховувати, в якому векторі, тобто у бік якого стану, вона відбувається — інтеграції чи дезінтеграції. Слід обов'язково визначити, як відбуваються інтеграційні процеси в будь-яких формах і як це пов'язано з їх сутнісним призначенням щодо інших форм, систем, станів. Наведені вище міркування відбивають положення про те, що генетичні ознаки системи, укладені в будь-якій частині, навіть у найменшому її фрагменті, мають безпосередній стосунок до розгляду інтеграції.

Не можна вдавати, що ми використовуємо інтегральний підхід. Не буде жодного результату. Підхід — це бачення об'єкта вивчення, його аналіз через повноту змісту поняття та вста-

новлення системних зв'язків. Отже, система та інтеграція самі собою створюють інтегральний концепт, який визначає бачення цілісного уявлення щодо сприйманого явища, процесу, стану. У будь-яких ситуаціях дослідження система постає як форма, інтеграція — як функція. Це універсальна залежність, що виявляється повністю у всіх світах та їх системних утвореннях.

Просторові характеристики інтеграції.

Використовується розгляд інтеграції через класифікацію за такими видами: горизонтальна, вертикальна й змішана. Вважаємо, що важливо розглядати більш повну характеристику інтеграції через її просторову геометрію, що охоплює такі параметри: горизонтальна, вертикальна, діагональна, внутрішня, зовнішня.

У горизонтальному розрізі маємо ознаки: наявний рівень розвитку елементів системи; можливість взаємовигідної співпраці.

У вертикальному — відбувається впорядкування системи в міру досягнення стійкості у виконанні злитих елементів своїх функцій.

У діагоналі — створення системи різних елементів, що перебувають на різних рівнях розвитку/мають різні досягнення. Ці частини можуть не мати між собою видимих зв'язків, але під час інтегрального розгляду їх можна виявити.

Наприклад, у соціальному просторі фіксуємо наявність різних зв'язків: цільових (телеологічних, економічних, технологічних, ідеологічних); професійно-діяльнісних (на різних рівнях структурної організації суспільства); світоглядних (культурно-ментальних, когнітивних) тощо.

Конфігурація за формою організації системних елементів: піраміда, матриця, мережа, коло та ін.

Рівні інтеграції:

— макросвіт, мікросвіт; рівні згідно зі структурною організацією певної спільності або середовища, організації тощо. Визначаються, виходячи з масштабу розгляду системи. Наприклад, як середовище протікання процесів інтеграції можуть розглядатися: речовинно-фізична, інформаційна, біологічна, фізіологічна, психологічна, соціальна інтеграція (у тому числі економічна, інженерна, технологічна, організаційна, інституційна, міжнародна, міжнаціональна та ін.).

Процесуальні характеристики інтеграції пов'язуємо з різноманітними послідовностями й алгоритмами диверсифікації процесів розвитку в об'єкті дослідження чи аналізу. При цьому з'ясовано такі аспекти характеристики інтеграції:

— фазові стани: зближення (початкове пробудження), з'єднання, об'єднання, єдність, цілісність;

— етапи інтеграції, що позначають комунікативні форми інтеграції: сигнал (виникнення) потреби згідно з програмою розвитку матеріальної форми, що створюється, виходячи із загального розвитку світобудови; зв'язок (кооперація, агломерація), контакт (з'єднання), інформаційний обмін (взаємообмін, спілкування), комунікаційна єдність (злиття).

Ці послідовності можна порівняти зі стадіями розвитку відповідно до універсального закону розвитку: зародження, виникнення, становлення, диференціація, трансформація. Фазові форми є виявом функціональної ролі інтеграції на різних етапах становлення цілісності систем різної природи. Етапи інтеграції супроводжуються встановленням зв'язків на різних рівнях та в різних напрямках, характерних для середовища та компонентного складу (речовина, енергія, інформація або у складі соціальної матерії, яку утворюють відносини між людьми) і відповідно до субстанціонально-структурної організації системи. Всі фазові стани або етапи інтеграції залежать від впливу системних чинників, які визначаються особливостями середовища існування об'єктів інтеграції. Фазові форми є проявом функціональної ролі інтеграції на різних етапах становлення цілісності систем різної природи.

Інтеграція супроводжує процес розвитку, але сама не є розвитком. Вона є частиною процесу розвитку й підпорядкована його закономірному розкриттю. Визначено також, що процес інтеграції розгортається відповідно до циклічно-спіралеподібної закономірності розвитку, охоплюючи наявність власного геному. Обрив, порушення з'єднання хоча б в одній із них призводить до ослаблення системи, дезінтеграції, розпаду й загибелі підсистем, руйнування чи загибелі системи загалом. Приклад із соціальних зв'язків: розрив, порушення сімейних зв'язків у суспільстві спричиняє порушення стану суспільства загалом. Порушення в сім'ї є наслідком порушення гендерних зв'язків у ній, а відтак — у суспільстві тощо.

Методика застосування інтеграційного підходу в дослідженнях. Основні положення інтегрального підходу пов'язуємо із системним наповненням змістового поля поняття "інтеграція". Інтеграція, як було виявлено під час аналізу, являє собою процес і результат створення нерозривно пов'язаного єдиного цілого. Отже, щоб розглядати будь-яке дослідження чи практику як інтегральні, маємо виходити з певних загальних понять, умов, принципів, параметрів, які й характеризують його як інтегральні. У про-

цесі методологічної рефлексії над науковим поняттям "інтеграція" авторці вдалося розширити, відтворити й доповнити параметри, що описують явище інтеграції. До неї входять номінативні, системні, просторові, комунікативні та процесуальні ознаки. Усю сукупність параметрів чи ознак інтеграції вводимо в поняттєве поле інтеграції як основного конструкта інтегрального підходу. Це дає змогу розкрити його інструментальні можливості до рівня дослідження перспектив прогнозування трансформації системи/об'єкта/форми та синтезу знань про нові стани. Вони також узгоджуються з нелінійністю розвитку та функціонування об'єктів в різних світах і системних утвореннях.

Зокрема, були визначені **системні** характеристики та залежності інтеграції:

— належність до певної системи (фізичної, біологічної, будь-якої соціальної);

— **функція** (дає змогу розглядати відношення інтеграції та системи);

— **мета** (дає змогу з'ясувати, щодо чого йде інтеграційне об'єднання або зміна стану системи від аморфності до цілісності);

— **вектор** (дає змогу розглядати рух інтеграції в певному напрямку чи стані, тобто в бік інтеграції або дезінтеграції);

— **результат** (демонструє досягнення інтеграцією певної цілісності через реалізацію свого потенціалу, при цьому можливо визначати ступінь близькості або віддаленості системи до стану рівноваги чи цілісності).

Спеціальний блок вивчення інтеграції становлять **процесуальні** характеристики інтеграції, до яких віднесено фазові стани та етапи розвитку.

Уявлення про інтеграцію доповнюються завдяки залученню її **просторових** характеристик, відомих як горизонтальна, діагональна, внутрішня та зовнішня інтеграція. До системного розгляду параметрів інтеграції також вносимо конфігурацію за формою організації системних елементів, рівні інтеграції, параметри середовища протікання процесу інтеграції. У цьому контексті вивчалися речово-фізичні, інформаційні, біологічні, фізіологічні, психологічні та соціальні середовища.

Отже, перевірялася методична доцільність застосування інтегральної методології як універсального наукового засобу пізнання й практики у сферах економіки, технологій, менеджменту, медицини, інституційних сферах, міжнародних відносинах. Значення параметризації інтеграції полягає в тому, що структурування поняттєвого поля інтеграції дає змогу формувати стійкі

психологічні структури нашого мислення щодо інтеграційних явищ та їх відображення у свідомості.

Вихідні положення методики:

1. Інтеграція не означає нічого іншого, крім процесів з'єднання розрізнених частин для досягнення стану цілісності певної системи чи форми, що забезпечує їх стійке існування, функціонування й розвиток.

2. Ця властивість притаманна фізичним, біологічним, соціальним системам.

3. Інтеграція супроводжує процес розвитку, але сама собою не є розвитком. Вона становить частину процесу розвитку й підпорядкована його закономірному розкриттю. Процес інтеграції розгортається згідно з циклічно-спіралеподібною закономірністю розвитку.

4. Це конструкт методології, що має значну кількість характеристик, які є критеріями оцінювання повноти використання інтегрального підходу.

5. Застосування інтегрального підходу потребує розроблення методики проведення досліджень, дослідницьких, освітніх та інших програм.

6. Метою вивчення інтегрального підходу є формування здатності до інтегрального мислення в єдності діяльності, пізнання та взаємодії у просторі буття. Метою застосування інтегрального підходу в теорії чи практиці діяльності є відтворення цілісності світу в єдиній картині залучення до неї людини, возз'єднання в суб'єкті (індивіді, групі, локальній чи глобальній спільноті) в єдиному відчутті цієї цілісності, формування нових схем, алгоритмів, моделей організації та управління соціальними об'єктами і процесами.

7. Результати інтегрального підходу в дослідженнях повинні мати цілком конкретні описи та пропозиції для досягнення цілей інтеграції як універсального механізму формування цілісних систем, охоплюючи пізнання, діяльність і взаємодію.

Методика застосування інтегрального підходу передбачає такі покрокові елементи вивчення та аналізу інтеграції:

1) встановлення вектора розгляду інтеграції або її цільового імперативу;

2) встановлення системної форми, всередині якої відбуваються інтеграційні процеси;

3) встановлення структурного й функціонального ладу розглянутої системи/форми;

4) встановлення параметрів/характеристик системи та її елементів;

5) встановлення елементів взаємодії всередині системи та поза нею;

6) встановлення характерних етапів інтеграції та особливостей їх здійснення у відповідних умовах існування систем, їхніх форм і функцій щодо синхронізації процесів розвитку після досягнення цільового призначення;

7) встановлення індикації процесів щодо досягнення цілей цілісності систем.

Вивчення інтеграційних процесів передбачає звіряння відповідності програми, структури аналізу, складу результатів (про стан, процеси й дії дослідників і практиків щодо об'єкта вивчення), функціональної спрямованості інтеграції на об'єднання розрізнених частин в єдине ціле. Невідповідність цьому вектору означає відсутність складу інтеграції.

Результивним ефектом від використання інтегрального підходу пропонуємо вважати такі висновки:

— методологічний конструкт "інтеграція" у змістовій цілісності дає змогу осягнути масштаб і спрямованість дії універсального закону розвитку;

— налаштувати мислення людини, яка пізнає світ і себе, на сприйняття інтегральності, як природної властивості існування, розвитку й взаємодії в навколишній реальності;

— дійти порозуміння щодо причин і наслідків ігнорування сутності процесів, що супроводжують розвиток соціально-культурного устрою суспільного життя;

— визначити вірогідність висновків, рішень та дій;

— здобути інструмент перевірки використання інтегрального бачення об'єктів вивчення, їх станів і перспектив реалізації інтегральності;

— сформулювати певні положення щодо якості професійного (дослідницького, управлінського, викладацького) та загального соціального світогляду як можливостей прогнозування перспектив розвитку суспільства;

— дістаємо змогу розвинути інтегральний підхід до рівня перспективи прогнозування трансформації системи/об'єкта/форми та синтезу знань про нові стани. Вони також узгоджуються з нелінійністю розвитку та функціонування об'єктів у різних світах.

Висновки. Усі системні характеристики формують змістову структуру інтеграції. Вони мають бути введені в поняттєве поле інтеграції й до інструментарію методики інтегрального підходу. Виявлені авторкою параметри надають можливість розширити уявлення про інтеграцію як методологічний конструкт мислення, а також розглядати явища інтеграції як процес, так і стани відповідно до накопичення системою або її частинами всіх необхідних інтеграційних властивостей.

Результати інтегрального підходу в дослідженнях повинні мати цілком конкретні описи та пропозиції для досягнення сформульованих вище цілей інтеграції. Загалом, реалізація функціонального призначення інтеграції в діяльності, пізнанні та взаємодії людей відбувається через позитивну конвергенцію мислення й сприйняття реальності. Цілісність у трьох зазначених модальностях Буття людини репрезентується як світоглядна основа для подальшої програми синтезу раціонального й чуттєвого знання в умовах становлення інтегрального соціального мислення та свідомості.

Знання методики інтегрального підходу потрібно для формування дослідницьких програм, вибору стратегій поширення, створення ціле-

спрямованого контенту, ухвалення рішень. Але насамперед — для нас самих, щоб підтримувати інтегральне мислення й використовувати його для оцінювання своєї діяльності. Слід зрозуміти процеси інтеграції, її багаторівневність, різновекторність, видові й процесуальні відмінності, фазовість та етапність. Завдяки вивченню й використанню інтегрального підходу інтегральне мислення стає основою формування нових схем, алгоритмів, моделей організації й управління соціальними об'єктами та процесами. Теорію й практику інтегрального підходу доцільно ввести в освітній процес і підготовку фахівців (педагогів, менеджерів, науковців), а також використовувати в поширенні положень теорії та практики інтегрального світогляду для широкої аудиторії.

*Valentyna Ilganayeva,
Doctor of History Sciences,
Professor, Independent Researcher*

Development of an integral approach in the methodology of scientific research and social practice

The article discusses theoretical and methodological aspects of the integral approach. It is noted that today the prerequisites for additional methodological reflection have already developed. The relevance of the topic is related to the need to understand the changes that occur in the conceptual field of integration as a process and state when achieving the integrity of structural formations and systems, in particular social ones. The main composition of the field of the concept of "integration" is noted, which is not limited to nominative aspects, but needs to be expanded at the expense of system, communicative, procedural, and spatial parameters.

Integration is considered not as development, but as a functional mechanism in the process of system development, the composition and functioning of which depends on the level of interaction in the system. It is shown that integration proceeds gradually, as the potential for combining elements in any system accumulates. It is proved that the potential of integration is provided by the development of the entire cumulative availability of its qualitative and quantitative integration parameters, in particular in the social system and its subsystems. The importance of developing an integral methodology for the formation of integral social thinking and consciousness is noted.

It is proposed to include the theory and practice of an integral approach to the education and training of specialists (teachers, managers, scientists), as well as to use the provisions of the theory and practice of an integral worldview for a wide audience.

Keywords: *integral approach; methodology; nature of integration; integration parameters; methodology of integral approach; goals of Integral research*

Надійшла до редакції 14 жовтня 2023 року

ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК 316.472.4:[316.776:004.77](477)"364"(045)

DOI: 10.36273/2076-9555.2023.10(327).25-31

Марія Макарова,

кандидатка культурології,

доцентка Київського університету імені Бориса Грінченка,

e-mail: m.makarova@kubg.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5334-4673>

Соціальні мережі як провідні джерела інформації в умовах війни

У статті проаналізовано динаміку й тенденції розвитку соціальних мереж в Україні останніх років. Доведено важливу роль соцмереж як джерела інформації, насамперед новин, в умовах російсько-української війни.

З'ясовано, що від початку повномасштабного вторгнення РФ на територію нашої держави серед соціальних мереж як джерел одержання інформації дедалі більшу популярність в українських користувачів